

V

**Сребреничка загонетка
Загадка Сребреница
The enigma of Srebrenica**

Ljubiša Simić*

FORENSIC ANALYSIS OF SREBRENICA POST-MORTEM REPORTS

The subject of this analysis are the results of the forensic analysis performed by expert teams of the Hague Tribunal [ICTY] between 1995 and 2002 at several locations in the region of Eastern Bosnia when they exhumed and examined hundreds of human remains presumed to belong to Srebrenica victims.

Post-mortem examinations were conducted on the remains of victims from the following mass graves: Glogova, Kozluk, Konjević Polje, Hodžići road, Nova Kasaba, Pilica, Ravnice, Zeleni Jadar, Lazete, Cerska, Liplje, Dam i Čančari road.

At the very start, it would be useful to state the following. Asked by the defense in the *Popović et al.* case whether it would be relevant to try to determine how many Moslems perished as a result of combat activity, prosecution military expert Richard Butler, replied: “It would be relevant if the forensic evidence of mass graves were showing evidence that would reflect that the bodies in those graves reflected combat casualties. The forensic evidence, as I understand it, coming out of those mass graves reflects the opposite, that they are not combat casualties.” [*Popović et al.*, Transcript, January 23, 2008, page 20250] Nevertheless, a little further on in the cross examination by the defense, Butler admitted that it would be a reasonable assumption that “between 1000 and 2000” Moslems could have died as a result of combat activity [Transcript, p. 20251, January 23, 2008, lines 6–8]. A careful analysis of the forensic material that had been prepared by experts of the same Office of the Prosecutor where Butler worked indicates that—contrary to Butler’s claim—a significant number of casualties did indeed have its origin in combat activity and therefore does not fit into the execution scenario.

Impact of firearms

Since this analysis deals with victims who died mainly as a result of injuries inflicted by firearms or projectiles of different kinds, our report contains a

* Medical doctor, graduate of the Faculty of Medicine, U. of Belgrade; member of Ljubiša Beara defense team at ICTY in the Hague, the Netherlands; member of the expert forensic team of Srebrenica Historical Project.

discussion of the impact of firearms and other kinds of ordinance on the human body. It should also be noted that other than information about the entry and exit wounds, and the kind of projectile involved, the available reports that were used in this analysis give us little additional data.

Material used for the purposes of this analysis

A total of 3568 cases were analyzed. They represent the sum total of material gathered by the prosecution of the Hague Tribunal at 13 different locations between 1995 and 2002.

Each of these localities is discussed separately, following which the pertinent data are presented in the form of a graph which provides a clearer insight into the results.

In order to make the results easily understandable, they were divided into 9 classes of casualties:

First: bodies with a bullet in both the upper and the lower region.

Second: bodies with a bullet only in the upper region.

Third: bodies with a bullet only in the lower region.

Fourth: bodies which in addition to bullet traces contain also traces of various kinds of metal fragments.

Fifth: bodies which contain only metal fragments of various kinds.

Sixth: various body parts, i. e. cases where what was exhumed was not a body but only a few bones, in some instances just one bone.

Seventh: incomplete bodies, i. e. reports which describe only the upper or lower region of the body, or only the cranium.

Eighth: bodies without a finding as to the cause of death.

Ninth: bodies with blindfolds and/or ligatures.

Glogova

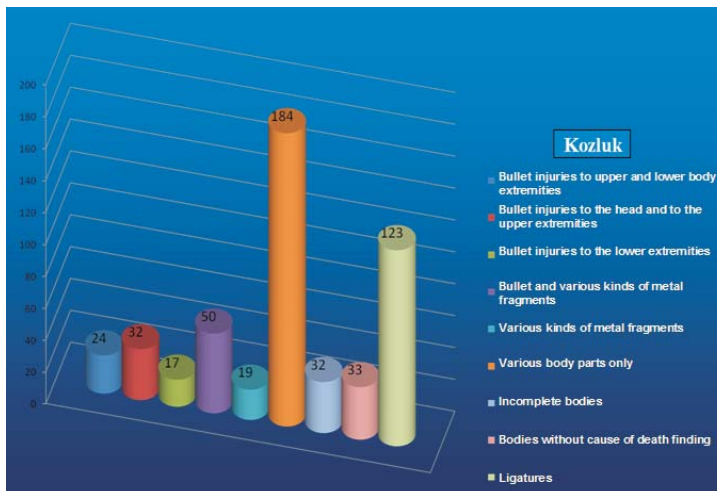
As the graph shows, the column representing body parts plays the dominant role. In a great number of cases, 5 or fewer bones are involved. Assuming that a human body is composed of over 200 bones, it is clear that such a small quantity is insufficient for drawing any forensically significant conclusions, especially in the case of cranial or some other bones which do not shield vital organs, or if the bones themselves do not exhibit injuries caused by bullets or other weapons. It is important to note that, out of 295 cases at this location where only a body part was found, prosecution experts were themselves unable to determine the cause of death in 280 cases. Thirty-five bodies show shrapnel traces, which indicated unambiguously that these persons died from the impact of a grenade, mortar, or some other heavy weapon. Blast wounds were the cause of death in 32 cases. It is also relevant to bear in mind that 53,3 % of the Glogova material does not consist of complete bodies, but only of body parts or fragments. Out of that percentage, in 95% of the cases the cause of death was not

determined. When referring to incomplete bodies, in 33 cases the cause of death was not determined, in 8 cases the cause of death was injury to the upper body region, and in one cases lower body region injuries were cited as the cause of death.

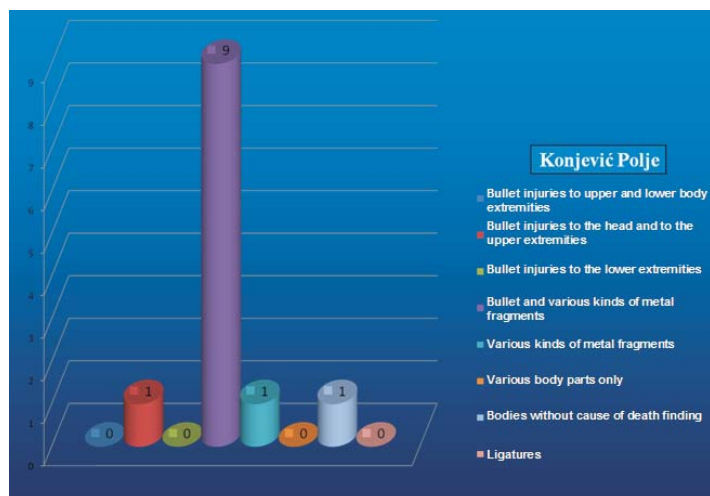
Kozluk

By far the majority of the cases here consist only of body parts, i. e. a total of 184 reports. Out of this number, in 176 cases the cause of death was not determined, which comprises more than 95,7 %. Here as well, it is important to mention 123 bodies that were found with ligatures and/or blindfolds, which suggests that they were executed. Out of 32 incomplete bodies, in 26 cases the cause of death was not determined.

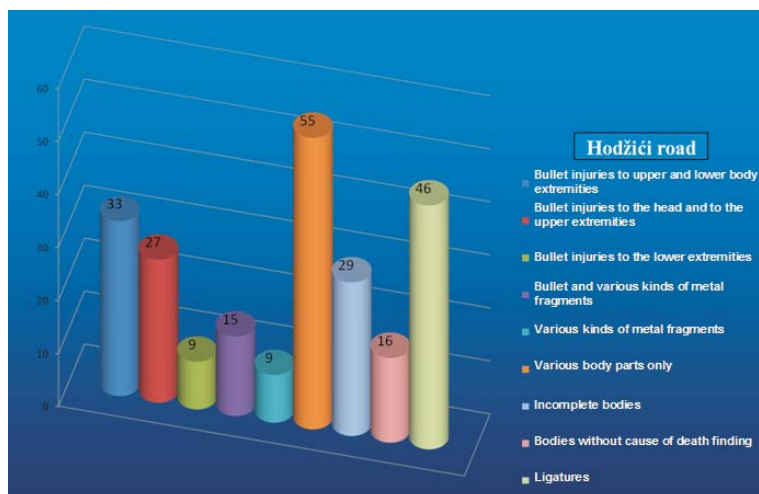
Konjević Polje

In the Konjević Polje mass grave, 12 bodies were found. Most of them sustained bullet injuries or from metal fragments of various kinds. It is highly likely, based on the nature and pattern of injuries, that bodies exhumed in this mass grave perished during combat operations.

Hodžići road

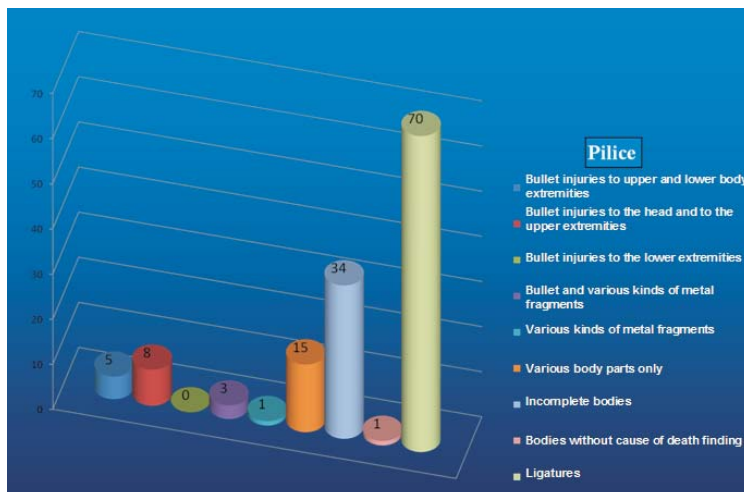
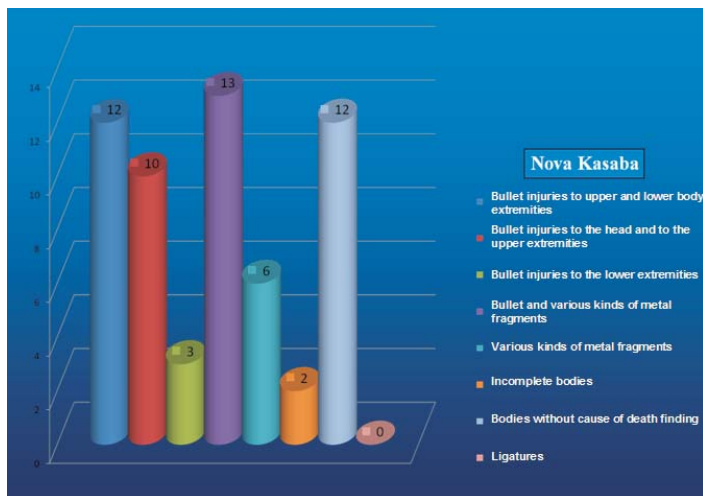
As in the previous mass graves, cases consisting only of body parts predominate, totaling 55. The cause of death was not determined in 52 of those 55 cases, which in percentage terms comes to 94,5 %. The number of bodies with blindfolds and/or ligatures is 46. Of 29 incomplete bodies, the cause of death was not determined in 13, while in 7 cases the cause of death were injuries

to the upper region of the body and in 9 cases the cause of death was injury to the lower extremities.

Nova Kasaba

With respect to the distribution of injuries, the human remains in Nova Kasaba exhibit a somewhat different picture. Here, the number of injuries caused by bullets and those that were caused by metal fragments of various kinds are about even. Also notable is the number of whole bodies without any injuries or tissue damage, as a result of which no cause of death was determined. Cause of death also was not determined for incomplete bodies. There were no bodies with ligatures or blindfolds in this mass grave.

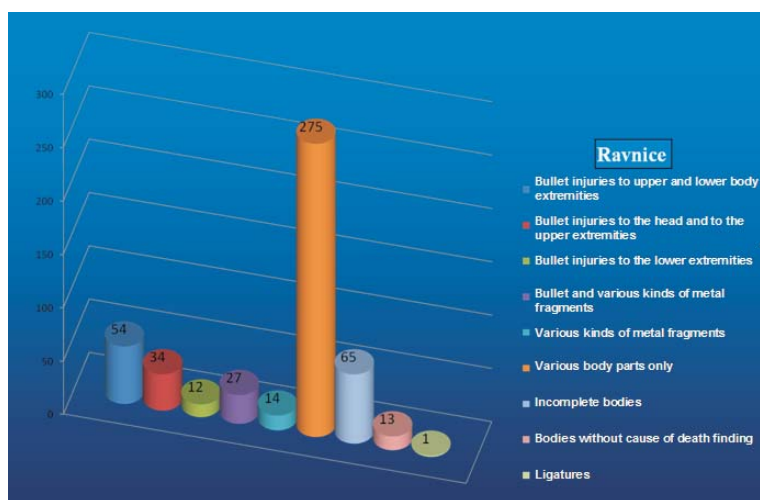

Pilica

Pilica—Branjevo farm is notable for the number of bodies with blindfolds and/or ligatures. They are 70, or 51% of the total number of cases here. The rest are mainly body parts or incomplete bodies. With regard to incomplete bodies from this mass grave, it may be noted from the graph that alongside some of the incomplete bodies in addition to a bullet various metal fragments were found as well, while another portion had only bullet related injuries, and the rest did not exhibit any injuries at all so that no cause of death could be determined. In 15 cases where only an inconsiderable portion of the body was located, cause of death could not be determined in 12.

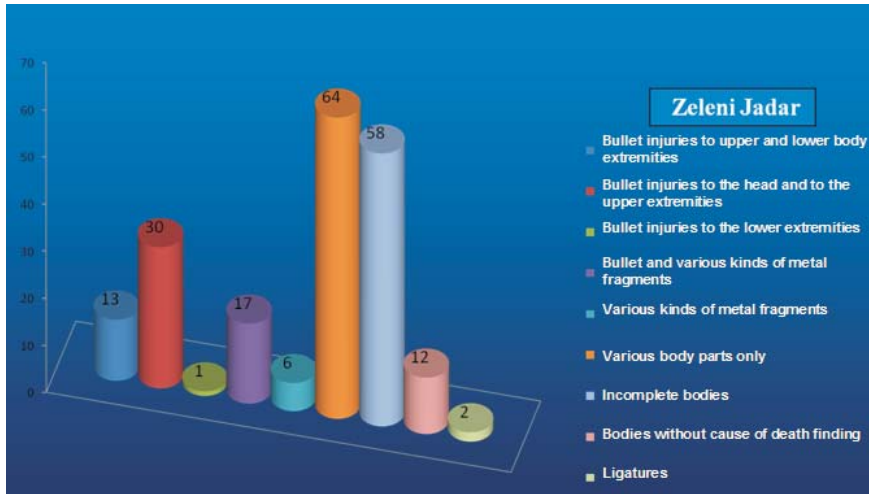
Ravnice

What characterises this mass grave is the high number of cases where only body parts were located. Out of a total of 495 autopsy reports, 275 refer to cases involving only a body part. That proportion can be clearly seen in the graph but for the data to be even clearer, it is noted that in 55 % of the cases only a body part, often just one or more bones, were located. Perhaps even more significantly, out of 275 reports which involve only a few bones, in 259, or 94,2 %, the cause of death was not determined. With incomplete bodies, the cause of death was not determined in 17 cases.

Zeleni Jadar

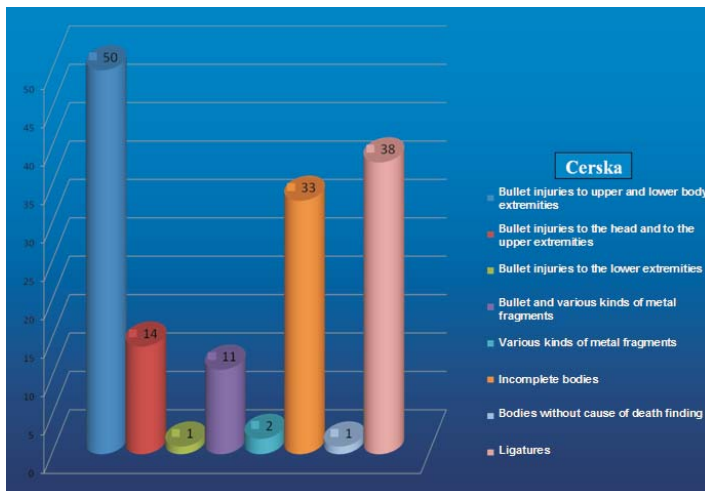
Zeleni Jadar mass graves also have a significant number of reports with very few bones. The percentage of cases where only a body part was found, e. g. a thigh or a foot, is 31,5 %. Out of a total of 64 reports where only a body part was located, in 54 cases, or 84,3 %, the cause of death was not determined. Where incomplete bodies are involved, of 58 such cases the cause of death was

not determined in 28 cases, while the remaining incomplete bodies show bullet injuries in upper and lower extremities, 18 and 11, respectively. That means that the cause of death in 18 incomplete body cases was firearm injury to the upper, and in 11 cases to the lower extremities.

Cerska

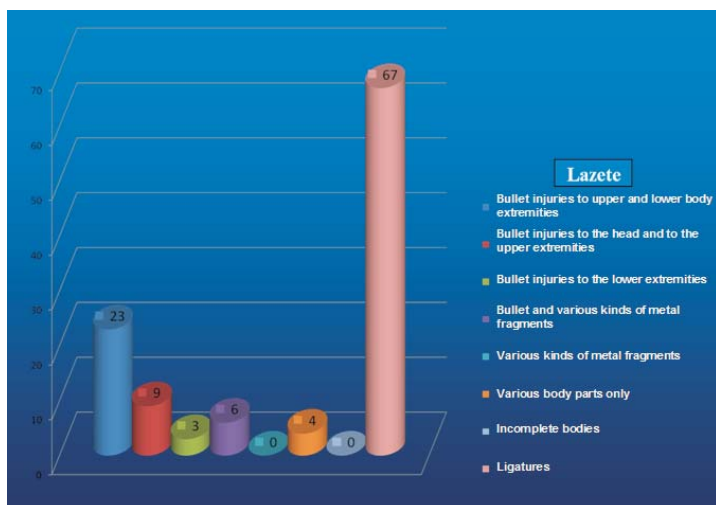
Mass graves from this locality are characterized by the presence of bullets with a wide ranging distribution. In a great number of cases, bullets were found in both the upper and the lower extremities. Even in cases where the body was not complete, it was possible to determine the cause of death by noting a bullet or bullet fragments among the remains. There is a total of 33 such reports where

the cause of death are injuries caused by firearms to both upper and lower extremities. Here we must also mention 38 bodies where blindfolds and/or ligatures were found, which indicates execution.

Lazete

As reflected in the graphs, this mass grave is characterized by a high percentage of bodies with blindfolds and/or ligatures. There are 67 such bodies, or 59,8 % of the total. The remaining bodies contain mainly bullet injuries to the upper or lower extremities.

Liplje

The Liplje mass graves are distinguished by the number of reports where only a body part was found. Out of a total of 441 reports, 330, or 74,8 %, refer to body parts, while in 73 cases, or 17,5%, the body is incomplete. Of the 330 cases which involve only body parts, in 318, or 96,4 %, the cause of death was not determined. With regard to incomplete bodies, out of 73 such reports the cause of death was not determined in 53 cases. The remaining 20 reports show an even distribution of injuries inflicted by firearms to the upper and lower extremities, respectively, causing death in all these cases.

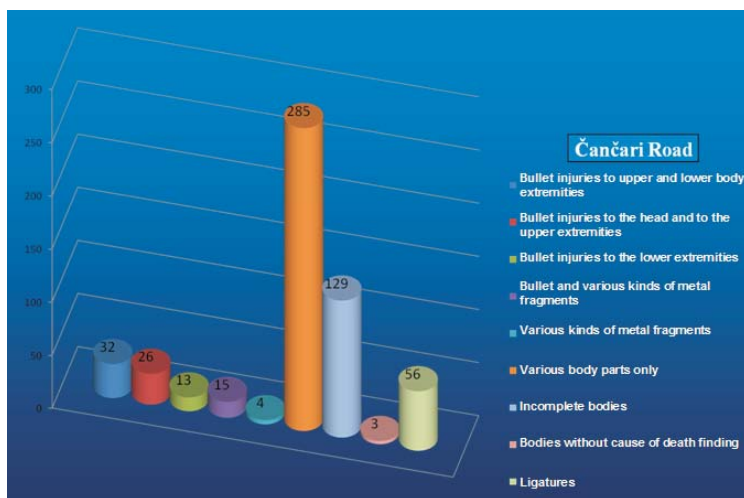
Dam [Branja]

Mass graves in the vicinity of the Dam share the characteristics of some of the previously discussed locations in that the majority of the cases consist of just a few bones or a small body part. There are 72 such reports. In those reports, no cause of death is determined. In contrast to previous sites, we find here a new category of reports based on collections of 50 or more bones and bone fragments, without any attempt at classification, or apparent support for valid evidentiary conclusions. These bones belonged to a variety of persons.

Čančari road

The Čančari Road mass graves also contain a high percentage of reports where only a few bones were found. There are 285 such reports, out of a total of 563, or 50,6 %. The cause of death was not determined in 240 cases, or 84,2 % of the reports. There is also a high percentage of reports with incomplete bodies, totaling 129. Out of these 129, in 77 cases the cause of death was not determined, or 60% of the total. The remaining reports, where the cause of death was determined, contain a high percentage of injuries inflicted by firearms. There were also 56 reports with blindfolds and/or ligatures, or about 10% of the Čančari Road total.

Data summary

There is a total of 3568 autopsy reports in the material that was reviewed. It must be pointed out that these are 3568 reports, not bodies. The reason is clear: 1 report does not equal 1 body. In almost 44,4 % of the reports only a body part, often just a bone, is involved. Considering that a human body consists of over 200 bones, it is obvious why an autopsy report here is not the equivalent of a body. The corollary of the above is that the number of bodies is far less than the number of reports, a fact which is supported by the analysis of mass burial sites and of the graphs which accompany each of them. To make the results as analytically accessible as possible, they were divided into five groups.

The first group consists of bodies and body parts where blindfolds and/or ligatures were found, bodies with a bullet in the upper or in the lower extremity, and bodies where a bullet was located only in the upper extremity. about which it may be asserted with confidence that these persons were executed.

The second group includes bodies where only a bullet or bullet fragments were found. Such injuries could have been inflicted either during combat or as a result of execution.

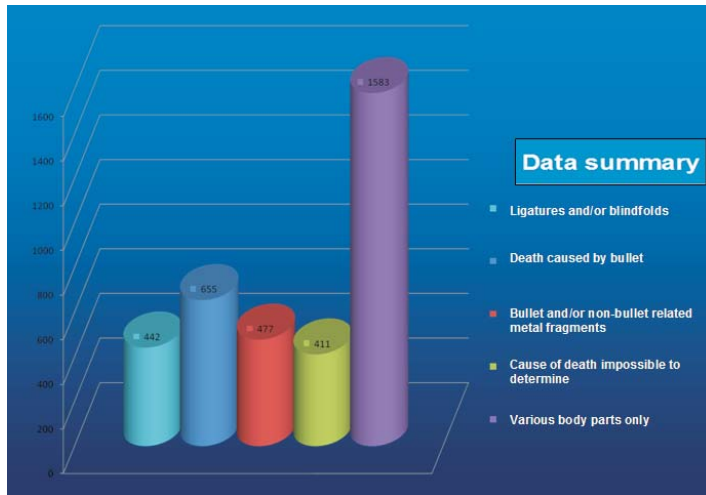
The third group consists of bodies which did not have just bullet injuries, but also metal fragments of projectiles other than bullets and bodies with only different metal fragments. The injuries sustained by this group are most consistent with combat activity.

The fourth group consists of incomplete bodies where no cause of death could be determined.

The fifth, and largest group, consists of reports where only a few body parts were found, often just a single bone, or a foot encased in a boot, a thigh, or the like. That is 1583 reports out of a total of 3568, or 44,4 %. This figure gains in signi-

ficance when it is considered that in these reports, where only a body part was found, in 92,4% of the cases no determination of the cause of death was made.

The Table which follows summarizes all the major findings:

Based on the post-mortem reports that were reviewed and a classification of the data they contain, the following professionally responsible conclusions may be drawn about the manner and causes of death of these victims:

1. The first group consists of 442 bodies on or about which blindfolds and/or ligatures were found, which indicates that those persons were executed.
2. There are 655 bodies which show bullet inflicted injuries and based only upon that finding it is impossible to conclude whether they might have been executed or were killed during combat activity or committed suicide.
3. In relation to a certain number of victims [477] it would be reasonable to conclude that they were not executed because of the presence of shrapnel and other metal fragments which are not bullet related. That pattern of injury is consistent with combat activity, not with execution, as the cause of death.
4. For 411 bodies it was impossible to determine whether or not death was caused by execution because those bodies were incomplete. In this group we also find bodies which did not exhibit any traces of projectiles of any kind, and for that reason also the cause of death could not be determined.
5. A significant percentage of the reports, 44,4 %, or a total of 1583, consists of only a few bones. If we take into account that a body consists of more than 200 bones, then it is clear that the reports in this category

were useless for drawing conclusions of any kind. That is also suggested by the fact that in 92,4% of the reports in this category, even prosecution forensic experts refrained from making a determination of the cause of death.

This analysis also includes a discussion of a certain number of individual forensic reports which are not compatible with generally accepted professional standards and which often do not support the conclusions that are drawn by prosecution forensic experts based on the data they contain.

Control analysis

Regardless of the fact that these results are very clear, we thought that it would be in the general interest to conduct a parallel, or control, analysis because the previous procedure did not give as a definitive answer about the total number of victims. Because of the enormous number of post mortem reports which consisted of only a handful of bones, we sought another convenient way to check the results. We therefore decided to conduct an additional analysis. Our basic objective was to establish as closely as possible the total number of bodies in the mass graves. Once we have a fairly reliable total figure, we can then with some degree of confidence proceed to classify the victims as probably executed or as probably having been killed in combat.

The parameters we used were the total number of craniums and femurs. Since in a significant number of cases the craniums were smashed or fragmented, sometimes into more than 20 individual pieces, that approach proved impractical and was abandoned. We then concentrated on counting the femurs. In the course of our research, we counted all the right and left femurs, as well as femur fragments whenever it was possible to determine whether they belonged to the right or the left femur bone.

For a small number of fragments [a total of 28] due to their insufficient size it was not possible to determine whether they belonged to the right or to the left femur bone.

As the attached table demonstrates, the results are entirely consistent with the preceding analysis. Both approaches yield the result of less than 2000 bodies in the thirteen mass graves, or between 1919 and 1923.

We stress that this total figure of victims for all mass graves includes both categories, those who were executed and those who were killed during combat engagements. Thus, the thesis which we put forward in our main study, that the considerable number of reports [44,4%] which consist only of fragments cannot legitimately be treated as bodies, now stands fully corroborated. To repeat, the number of those reports which only refer to fragments is 1583. When we deduct that number [1583] from the total number of “cases” for which Tribunal forensic experts have opened post-mortem reports [3568], we obtain a figure of 1985 bodies in various stages of completeness. Within acceptable parameters, that coincides with the results of our control analysis with reference to femur bones which has given us a range of between 1919 and 1923 dead persons in Srebrenica-related mass graves.

Mass grave	Right femur	Left femur	Bone fragment
Liplje	131	131	4
Ravnice	221	224	1
Glogova	275	273	2
Čančari road	233	240	3
Kozluk	318	315	0
Hodžići road	155	156	2
Cerska	146	146	0
Nova Kasaba	56	56	0
Lažete	110	110	0
Pilica	115	115	0
Zeleni Jadar	116	113	1
Dam (Brana)	31	32	15
Konjević Polje	12	12	0
Total femur bones	1919	1923	28

Ljubiša Simić

SIMIĆ LJUBIŠA, ANALYSIS OF ICTY FORENSIC EXPERTS' SREBRENICA MASS GRAVE AUTOPSY REPORTS

A thorough analysis of the 30,000 pages of forensic material which constitutes not the main, but the only material evidence of the crime in Srebrenica, as presented by the ICTY Prosecutor's office. It reveals that there are less than 2000 bodies in the prosecution's evidence, of whom only about 655 exhibit a pattern of injury which is consistent with, though not necessarily probative of, execution. The first fundamental conclusion reached is that while in the Prosecution evidence there are said to be 3658 "cases," that does not equal 3658 exhumed bodies. On more careful examination, it turns out that in about 44% of these "cases", or a total of 1583 of the available ICTY autopsy reports, not only was there absolutely nothing resembling a complete body from which meaningful forensic conclusions might be drawn, but what was termed a "case" may have consisted of no more than a body fragment, often a single bone, incapable of generating any forensic conclusions at all. In fact, even the prosecution's own forensic experts concede that in 92,4% of these autopsy reports, which consisted of body fragments, the cause of death could not be determined. Dr. Simić's analysis also demonstrates that even the slightly over 50% of the exhumed remains which do allow the possibility of some

forensic conclusions nevertheless do not present a uniform picture and that even they do not necessarily support the prosecution's case. A breakdown of patterns of injury is presented, some clearly suggesting combat deaths rather than execution. If we combine victims with blindfolds and ligatures, 442, and those with bullet or bullet fragment wounds only, 655, the total of victims whose condition and pattern of injury at the time of exhumation were consistent with execution is 1097. That is less than a third of the cases in ICTY prosecution's forensic evidence, and far short of the official Srebrenica execution figure of about 8000. A control analysis was also conducted by Dr. Simić to determine the total number of victims in the 13 exhumed Srebrenica mass graves, irrespective of other relevant factors. The method Dr. Simić selected was simple: count all the right and left femur bones, which happens to be one of the sturdiest skeletal components. When paired, the femurs give a total of just under 2000 victims (1919), which is about 6000 short of the 8000 figure which must be properly documented if the authorized version of Srebrenica events is not to collapse.

Превод

Љубиша Симић*

АНАЛИЗА АУТОПСИЈСКИХ ИЗВЕШТАЈА МАСОВНИХ ГРОБНИЦА СРЕБРЕНИЦЕ

Предмет ове анализе су резултати судско-медицинских извештаја рада стручњака Хашког трибунала, који су у периоду 1995–2002. на неколико локалитета у региону Подриња откопали и обрадили на стотине људских остатака за које се претпоставља да припадају сребреничким жртвама.

Обдукциони налази су били рађени на жртвама из следећих масовних гробница: Глогова, Козлук, Коњевић Поље, Хоџићи (цеста), Нова Касаба, Пилица, Равнице, Зелени Јадар, Лажете, Церска, Липље, Дам (Брана) и Чанчари (цеста).

На самом почетку од значаја је подвући следеће. На питање одбране да ли би било целисходно покушати тачно установити колико је Бошњака погинуло у борбеним дејствима, војни стручњак Тужилаштва Хашког трибунала Ричард Батлер на суђењу Поповић *et al.* одговорио је следеће: „То би било релевантно само у случају да су судско-медицински докази из масовних гробница у складу са повредама које су настале током борби. Судско-медицински докази, колико је мени познато, показују супротно, да то нису повреде настале током борбених дејстава“ (*Поповић et al.*, транскрипт, 23. јануар 2008, с. 20250). Ипак, мало даље, под унакрсним испитивањем одбране, Батлер је признао да би било разборито претпоставити да је „...између 1.000 и 2.000 Бошњака могло страдати у борбеним дејствима“ (Транскрипт, 23. јануар 2008, с. 20251, редови 6–8). Пажљива анализа судско-медицинског материјала коју су припремили стручњаци истог тужилаштва за које је радио Батлер указује да је — супротно Батлеровој претпоставци — значајан број повреда заиста настао током борби, па се стога не уклапа у теорију о стрељању.

Дејство ватреног оружја на људски организам

С обзиром на то да се ова анализа односи на жртве које су углавном подлегле повредама нанетим ватреним оружјем или пројектилима различи-

* Дипломирани лекар, члан тима одбране Љубише Беаре у Хагу и члан стручног судско-медицинског тима Историјског пројекта Сребреница.

тог порекла, целисходно је поменути нешто о утицају и дејству ватреног оружја на људски организам.

Величина оштећеног ткива код стрелних рана је пропорционална густини ткива. То, практично, значи да што су ћелије компактније и гушће напаковане једна уз другу, то ће оштећење ткива бити веће, а супротно, што је ткиво еластичније, оштећење ће бити мање изражено. Тако можемо да наведемо неколико примера за различита ткива с обзиром на њихову специфичну тежину: плућа $400\text{--}500\text{кг/м}^3$, масно ткиво 800кг/м^3 , јетра 1.200кг/м^3 , кости 1.100кг/м^3 . Из наведеног се види да плућа имају минималан степен вулнерабилности под дејством метка, док је степен вулнерабилности костију огroman. Количина оштећеног ткива зависи и од врсте пројектила, али и од његове брзине. Пројектили који имају врло велику брзину, или брзину која је већа од брзине простирања звука у ткивима ($1.450\text{--}1.500\text{м/с}$) формирају такозвани шоки талас или лажне шупњине. Та шупљина је већа од пречника пројектила и значајна је због додатних оштећења ткива. Исти ефекат могу да постигну и пројектили мање брзине са тупим врхом или уколико је угао током импакције око 90 степени. Повреде од метка имају велики судско-медицински значај јер се често на основу њих може одредити удаљеност или растојање од места испаливања пројектила, положај, угао, улазна и излазна рана, као и многи други детаљи.

У овој анализи ми се нећемо много бавити тиме јер нам материјал не пружа прилику за тако нешто. Осим одређивања улазне/излазне ране и врсте пројектила, описи нам у високом проценту случајева не пружају више информација.

Обрађени материјал

Укупно је обрађено 3.568 случајева. То је целокупан материјал којим је располагало Тужилаштво Хашког трибунала на 13 различитих локалитета од 1995. до 2002. године. Сваки од ових локалитета биће продискутован, након чега, а уз помоћ графикана, може да се стекне реалан увид у резултате.

Да би резултати били прегледни и разумљиви, поделили смо их у девет група.

Прва група се односи на тела са метком и у горњој и у доњој половини тела.

Друга група се односи на тела са метком у горњој половини тела.

Трећа група се односи на тела са метком у доњој половини тела.

Четврта група се односи на тела која поред метка садрже и металне фрагменте различитог порекла.

Пета група се односи на тела која садрже само металне фрагменте различитог порекла.

Шеста група представља само различите делове тела, односно случајеве где није пронађено цело тело, него само по неколико костију, понекад само једна кост.

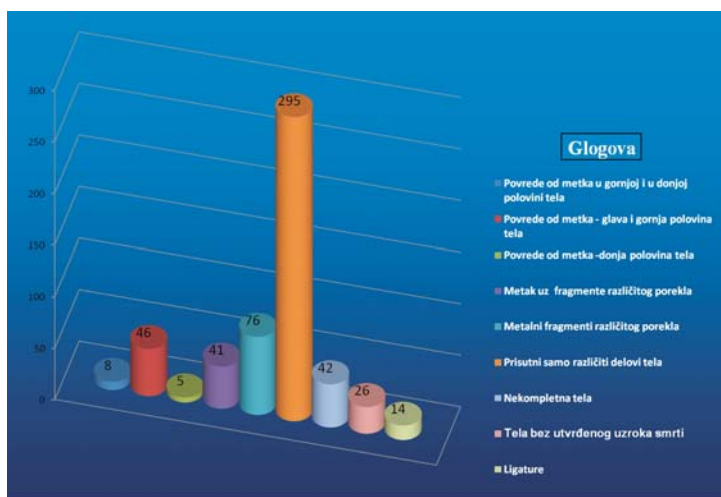
Седма група се односи на некомплетна тела, односно извештаје у којима је углавном описана горња или доња половина тела или само лобања.

Осма група односи се на комплетна тела без утврђеног узрока смрти.

Девета група су тела са повезом преко очију и/или лигатурама на рукама.

Глогова

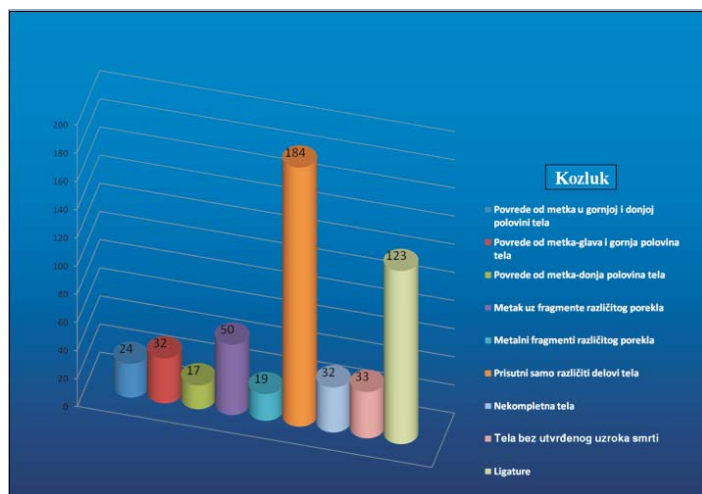
На графикону није тешко уочити да доминира стубац који означава присуство само различитих делова тела. У великом броју случајева у питању је мање од пет костију. Уз претпоставку да људски организам садржи више од 200 костију, јасно је да тако мала количина ткива у великом броју случајева не представља репрезентативан материјал за утврђивање било каквих судско-медицинских чињеница, посебно уколико то није кост лобање или нека друга кост која штити виталне органе и уколико на костима нема повреда од метка или неког другог оружја. Оно што треба истаћи јесте да стручњаци Хашког Трибунала од 295 случајева на овој локацији где је про-

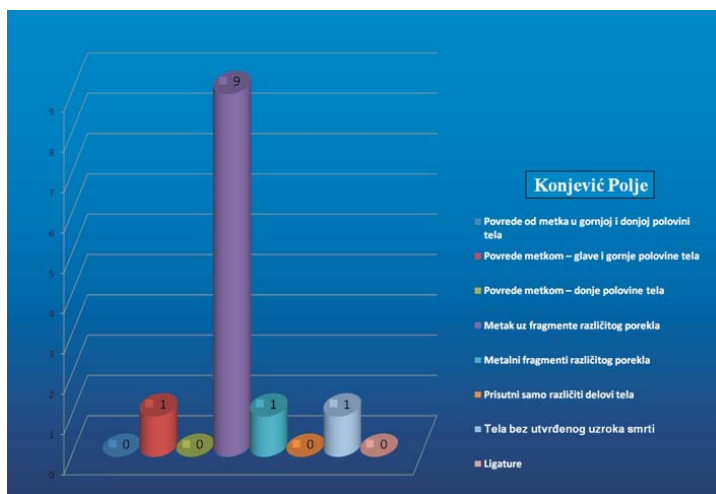
нађен само део тела нису утврдили узрок смрти у 280 случајева. На 35 тела пронађени су делови шрапнела, што недвосмислено указује на то да су особе страдале од дејства гранате, мине или неког другог тешког оружја. Блест повреде су биле узрок смрти код 32 особе. Овде треба истаћи да 53,3 одсто укупног материјала који се односи на Глогову нису комплетна тела него само фрагменти или делови тела. Од тог процента у 95 одсто случајева узрок смрти није утврђен. Када је реч о некомплетним телима, у 33 случаја узрок смрти није утврђен, у осам случајева узрок смрти је била повреда у горњој половини тела, у једном случају као узрок смрти наведена је повреда у доњој половини тела.

Козлук

Када је реч о масовним гробницама у Козлуку, ситуација је опет прилично јасна. Далеко највећи број случајева односи се само на делове тела, укупно 184 извештаја, од чега у 176 случајева није утврђен узрок смрти, што је више од 95,7 одсто. Овде треба поменути и 123 тела која су пронађена са лигатуром и/или повезом преко очију, што наводи на закључак да су вероватно били стрељани. Од 32 случаја некомплетних тела узрок смрти није утврђен у 26 случајева.

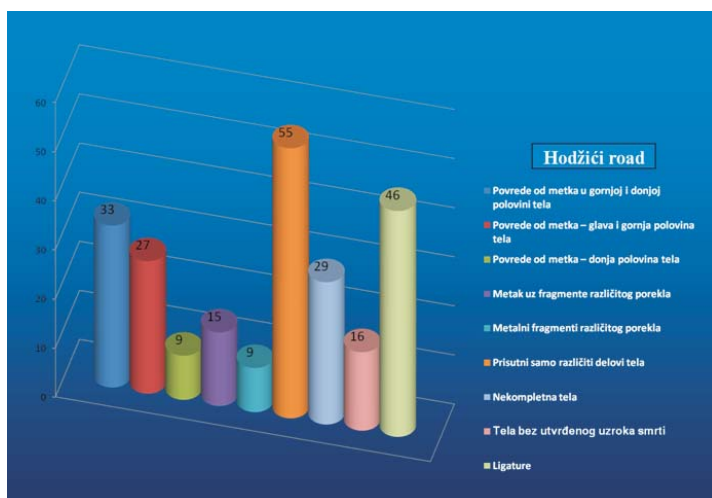
Коњевих поље

У масовним гробницама у Коњевић Пољу пронађено је 12 тела, од тог броја већина је имала повреде и од метка и повреде нанете металним фрагментима различитог порекла. На основу ових података, најприроднији је закључак да су тела пронађена у овој гробници припадала лицима која су настрадала током борбених дејстава.

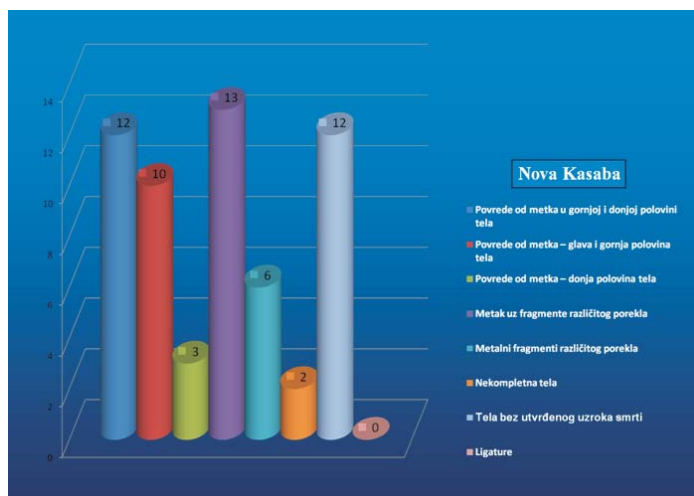
Хоџићи цеста

Опет се понавља слична ситуација као и у претходним масовним гробницама да је од укупног броја случајева (239) број случајева где је пронађен само део тела највећи, и он износи 55. Од 55 таквих случајева узрок смрти није утврђен у 52 случаја, што преведено у проценте износи 94,5 одсто. Број тела на којима су пронађене лигатуре и/или повез преко очију је 46. Од 29 некомплетних тела узрок смрти није утврђен у 13 случајева, док је у 7 случајева узрок смрти била повреда у горњој половини тела, а у девет случајева узрок смрти је повреда у доњој половини тела.

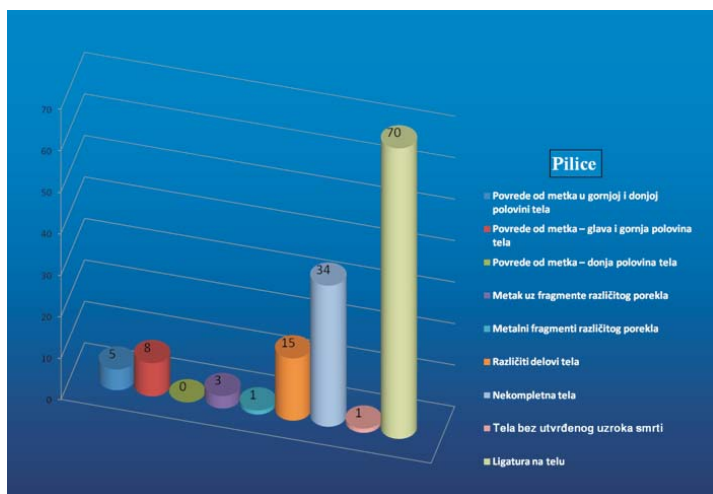
Нова Касаба

Масовне гробнице, односно лешеве пронађени у Новој Касаби имају нешто другачију дистрибуцију када је реч о повредама. Овде је број повреда од метка и број тела са повредама нанетим металним фрагментима различитог порекла, који су пронађени сами или уз метак — уједначен. Такође је уочен и број комплетних тела код којих нису пронађене никакве повреде, нити оштећења ткива, те самим тим није утврђен ни узрок смрти за та лица. Узрок смрти није утврђен ни код некомплетних тела. У овој масовној гробници нису пронађена тела са лигатурама и/или повезом преко очију.

Пилица

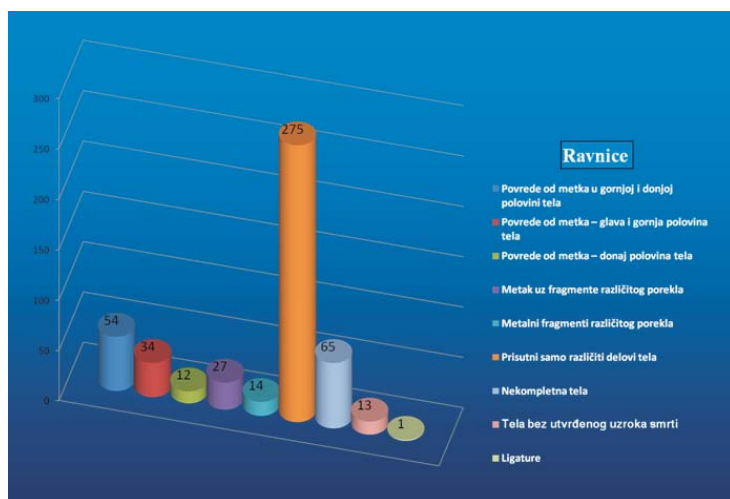
Пилица–Браћево је фарма која се издваја по броју тела на којима је пронађен повез преко очију и/или лигатура. Тај број је 70, или 51 одсто од укупног броја обрађених случајева у овој масовној гробници. Остатак се углавном односи на случајеве где је опет пронађен само део тела или су тела некомплетна. Ако говоримо о некомплетним телима из ове гробнице, онда се из графикана може уочити да су уз један део некомплетних тела уз метак пронађени и метални фрагменти различитог порекла, други део је имао само повреде од метка, док код остатка нису биле уочене повреде, па су самим тим ти случајеви лишени могућности да се на било који начин утврди узрок

њихове смрти. Од 15 случајева где је пронађен само мањи део тела, узрок смрти није утврђен у 12 случајева.

Равнице

Масовне гробнице у Равницама су врло карактеристичне по броју случајева где је преонађен само део тела. Од укупно 495 обрађених аутопсијских извештаја, у 275 извештаја ради се само о делу тела. Та пропорција јасно се може видети и на графикону, али да би подаци били што јаснији, проценат случајева где је пронађен само део тела, понекад само једна кост или њих неколико, износи 55 одсто. Можда још важнији податак јесте то да од 275 извештаја у којима је описано само по неколико костију, узрок смрти није званично утврђен у 259 извештаја, што износи 94,2 одсто. Код некомплетних тела узрок смрти није утврђен у 17 случајева.

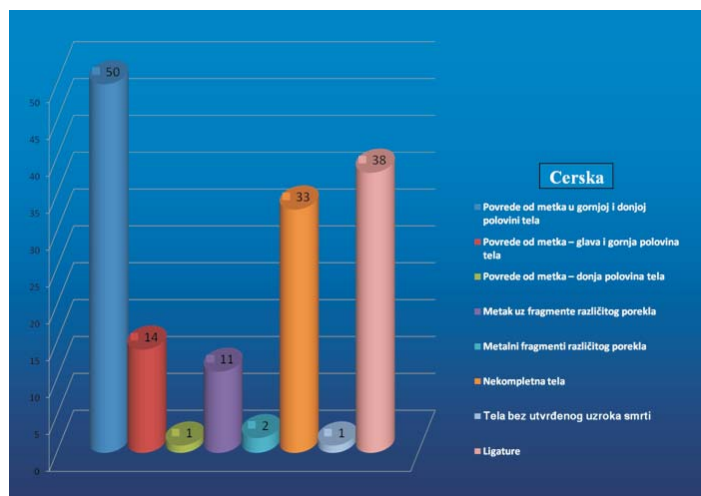
Зелени Јадар

Масовне гробнице у Зеленом Јадру такође садрже значајан број извештаја са врло малим бројем костију. Проценат извештаја где је пронађен само део тела, рецимо само бутна кост или само стопало, износи 31,5 одсто. Од укупно 64 извештаја где је пронађен само део тела, узрок смрти није утврђен у 54 случаја, или у 84,3 одсто. Када је реч о некомплетним телима, од 58 случајева где је присутно некомплетно тело, узрок смрти није утврђен у 28 случајева, а остатак некомплетних тела садржи повреде од метка у горњој и доњој половини тела, у односу 18/11. То значи да је узрок смрти код некомплетних тела у 18 случајева била повреда нанета ватреним оружјем у горњој половини тела, док је у 11 случајева узрок смрти била повреда нанета ватреним оружјем на доњој половини тела.

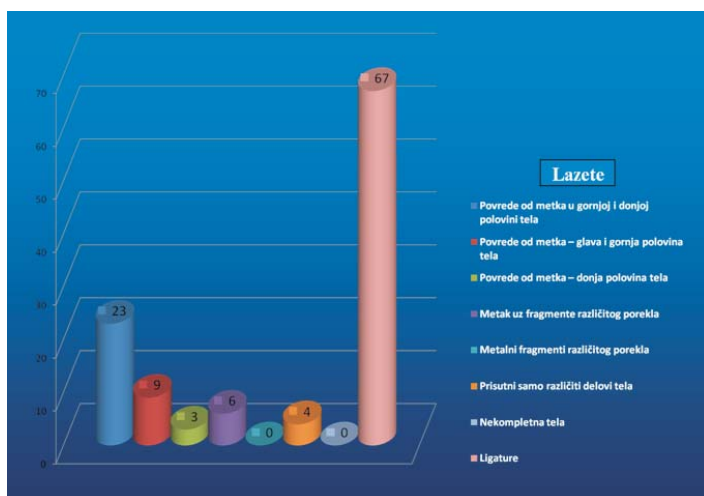
Церска

За масовне гробнице пронађене на овом локалитету карактеристично је присуство метка врло разноликачије дистрибуције. Метак је у великом броју случајева био пронађен у горњој и у доњој половини тела. Чак и у случајевима где није било пронађено комплетно тело, постојали су услови да се утврди узрок смрти и да се пронађу докази за то у виду метка или делова метка међу остацима. Таквих извештаја има укупно 33, узроци смрти код истих су последица дејства ватреног оружја, у већини случајева и у горњој и у доњој половини тела. Овде мора поменути и број од 38 тела на којима су нађене лигатуре и/или повез преко очију, што указује на стрељање.

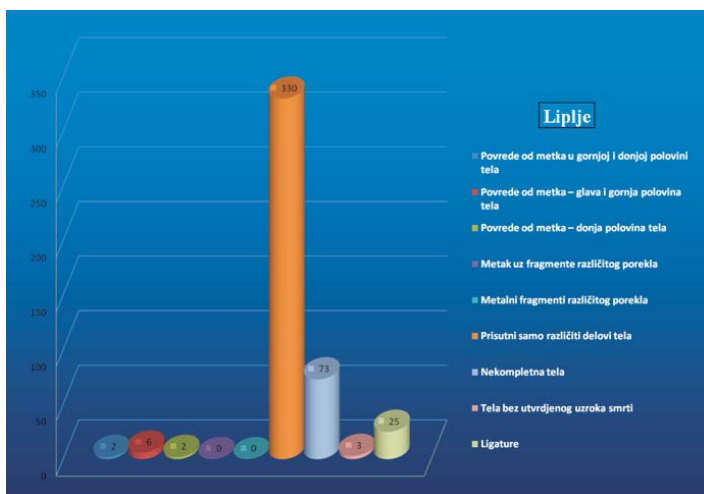
Лазете

Ову масовну гробницу, као што се може уочити из графикана, карактерише висок проценат тела на којима су пронађене лигатуре и/или повез преко очију. Број таквих тела је 67, или у процентима око 59,8 одсто. Остала тела углавном садрже повреде од метка у горњој или доњој половини тела.

Липље

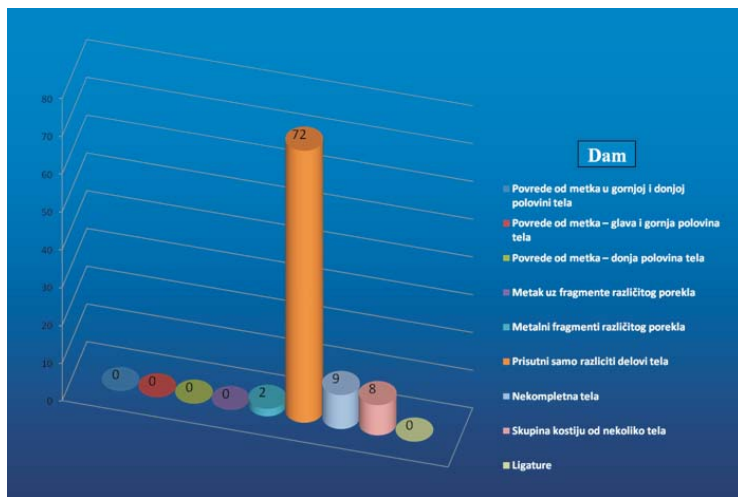
Масовне гробнице Липље истичу се по броју извештаја где је пронађен само део тела. Од укупно 441 извештаја, 330 односе се само на делове тела, или 74,8 одсто, док је у 73 случаја, или 17,5 одсто, пронађено некомплетно тело. Од 330 извештаја који се односе само на делове тела узрок смрти није

утврђен у 318 случајева, што је у процентима 96,4 одсто. Када су некомплетна тела у питању, од 73 извештаја са некомплетним телима узрок смрти није утврђен у 53 случаја. Осталих 20 извештаја има једнаку дистрибуцију повреда ватреним оружјем у горњој односно доњој половини тела, које су, у поменутих 20 извештаја, проузроковале смртни исход.

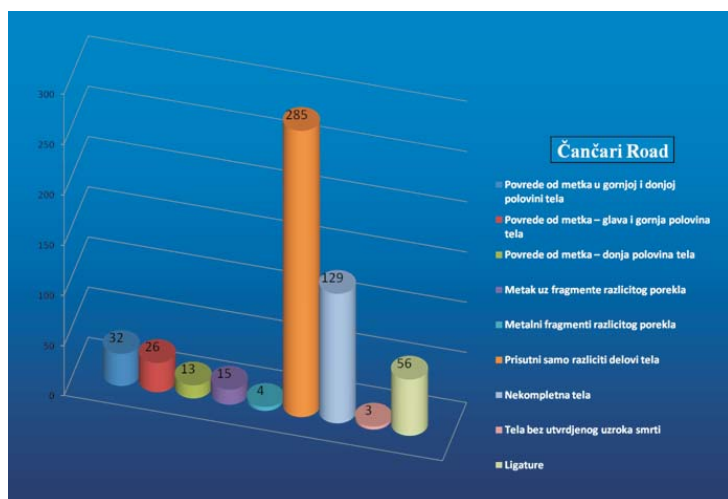
Брана

Масовне гробнице у околини Бране имају исту катрактеристику као и неке претходне, јер се у највећем броју случајева ради о само неколико костију или мањем делу тела. Таквих извештаја има укупно 72. Узрок смрти није утврђен када се ради о тим извештајима. За разлику од претходних гробница, овде се појављује једна нова категорија извештаја који садрже неразврстане скупине од 50 и више костију или фрагмената костију. Кости воде порекло од различитих особа.

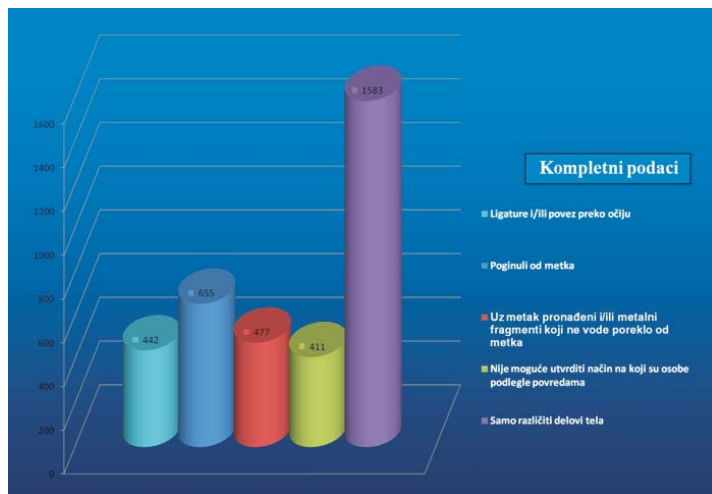
Чанчари цеста

Масовне гробнице Чанчари цеста такође садрже висок проценат извештаја где је пронађено само по неколико костију по „случају.“ Број таквих извештаја је 285 од укупно 563, што у процентима износи 50,6 одсто. Узрок смрти није утврђен у 240 случајева, или 84,2 одсто. Такође треба истаћи и висок број извештаја са некомплетним телима — укупно 129. Од 129 извештаја са некомплетним телима, узрок смрти није утврђен у 77 случајева, или процентуално у 60 одсто извештаја. Остатак извештаја, где је био утврђен узрок смрти, у високом проценту садржи повреде нанете ватреним оружјем. Такође треба истаћи и број извештаја са лигатурама и/или повезом преко очију. Ради се о 56, или око 10 одсто од укупног броја извештаја који се одnose на масовне гробнице Чанчари цеста.

Комплетни подаци

Прегледани материјал, а то је целокупан фонд посмртних извештаја који су се налазили на располагању Хашког трибунала 2008 године, садржи укупно 3.568 извештаја, и сваки смо од њих у овој анализи обрадили. С разлогом користимо термин „3.568 извештаја,“ а не „3.568 тела.“ Разлог је јасан: један извештај не значи једно тело. Као што се могло запазити у претходном излагању, присутна су мање-више комплетна тела, некомплетна тела, фрагменти тела, а у 44,4 одсто укупних извештаја ради се само о једном делу тела, што понекад значи само једну кост. Остаци на које се висок проценат ових извештаја односи не дозвољавају извлачење никаквог закључка о начину и узроку смрти, што их чини неупотребљивим за утврђивање било

каквих судско-медицинских чињеница. Када се узме у обзир да људско тело садржи преко 200 костију, јасно је такође зашто се не може повући паралела између једног аутопсијског извештаја и једног тела. То свакако указује на чињеницу да је број тела, односно погинулих лица, далеко мањи од броја извештаја. То се лако може уочити анализом масовних гробница и графикана који припадају тим масовним гробницама.

Да би резултати били потпуно прегледни, и да би се могли анализирати на адекватан начин, поделили смо их у пет група. У првој групи налазе се тела или остаци на којима су пронађени повези преко очију и/или лигатуре, што нас наводи на закључак да су те особе биле стрељане. Другој групи припадају тела код којих је пронађен метак или повреде које указују на дејство метка. Такве повреде не упућују на децидне закључке јер су могле настати како током борбених дејстава, тако и током стрељања заробљеника. Трећој групи припадају тела код којих није било изолованих повреда од метка него су уз метак били пронађени и метални фрагменти различитог порекла који се не могу везати за метак, затим тела где су били пронађени само различити метални фрагменти и, најзад, тела која нису имала никакве повреде и за која није било могуће утврдити узрок смрти. За одређен број (углавном некомплетних) тела није било могуће утврдити да ли се ради о стрељању или не. Последња, и највећа, група јесу заправо извештаји где су били пронађени само мањи делови тела, врло често само једна кост, или изоловано стопало у чизми, бутна кост, патела и слично. У тој категорији налази се укупно 1.583 извештаја од укупно 3.568 извештаја или, изражено у процентима, то је 44,4 одсто. Тај број још више добија на значају ако се зна да узрок смрти није био званично утврђен од стране вештака Трибунала у 92,4 одсто од тих извештаја где је био пронађен само понеки фрагмент тела.

Видети табелу са приказом комплетних података:

На основу анализираних обдукционих налаза и изведене класификације њиховог садржаја, професионално одговорно могли би се извући следећи закључци о вероватној судбини лица на која се овај материјал односи.

1. Прва група састоји се од 442 тела на којима су пронађени повез преко очију и/или лигатуре на рукама, што указује на то да су те особе биле стрељане.
2. Код 655 тела пронађене су повреде од метка и на основу само те чињенице није могуће прецизирати да ли су те особе биле стрељане или су подлегле повредама задобијеним током борбених дејстава, или је до смртног исхода дошло на неки други начин, на пример самоубиством.
3. За извештај број жртава (477) може се са прихватљивим степеном професионалне извесности рећи да нису били стрељани јер је код њих било утврђено присуство шрапнела и других металних фрагмената који не воде порекло од метка и који се не уклапају у теорију стрељања. Тај образац повреда указује на погибију током борбених дејстава, а не начину на који се врши стрељање.

4. За 411 тела није било могуће утврдити да ли се ради о егzekуцији или не зато што су та тела некомплетна и не може се установити узрок смрти. Овој групи такође припадају и тела на којима нису пронађени никакви трагови пројектила, па самим тим узрок насилне смрти није ни могао бити утврђен.
5. Значајан проценат извештаја, укупно 1.583, садржи само по неколико костију. Ако кренемо од чињенице да тело садржи више од 200 костију, онда је јасно да такви извештаји нису могли послужити као поуздана основа за извођење било каквих закључака. То потврђује и чињеница да, званично, од стране судско-медицинских стручњака трибунала у 92,4 одсто случајева узрок смрти није био утврђен.

Контролна анализа

И поред чињенице да су ови резултати више него јасни, сматрали смо да би било од општег интереса да извршимо још једно истраживање јер нам претходно није дало увид у укупан број жртава. Због великог броја извештаја који су садржали само по неколико костију, желели смо да резултате проверимо и на други начин, па смо прибегли додатном испитивању. Заправо, наш основни циљ био је да утврдимо што тачније укупан број тела у наведеним масовним гробницама. Имајући тај основни податак, жртве, затим, можемо са много већим степеном поузданости разврстати у категорије вероватно стрељаних и вероватно погинулих током борбених дејстава.

Параметри које смо користили били су пребројавање укупног броја лобања и бутних костију. С обзиром на то да су у великом броју случајева лобање биле смрскане или распарчане, понекад и на више од 20 костију, тај приступ се није показао плодним па смо се у потпуности ослонили на пребројавање бутних костију. У нашем истраживању пребројали смо све десне и леве бутне кости, као и фрагменте бутних костију где се могло утврдити да ли припадају десној или левој кости.

За један мали број фрагмената (укупно 28) због њихове недовољне величине није се могло утврдити да ли припадају десној или левој бутној кости.

Као што се може видети из приложене табеле, резултати се у потпуности поклапају са претходном анализом, и у оба случаја је утврђено да је укупни број тела пронађених у наведених тринаест масовних гробница мањи од две хиљаде, или негде између 1.919 и 1.923. Ова укупна цифра у свим гробницама — да нагласимо — обухвата обе категорије лица, како она која су била стрељана тако и она која су погинула током борбених дејстава. Овим наша теза, на коју смо указали у главном истраживању, а то је да се знатан број извештаја (44,4%) који се састоје из фрагмената не може ни апроксимативно третирали као тело, потпуно је доказана. Број таквих извештаја, да још једном поновимо је 1.583. Када тај број (1.583) одузмемо од укупног броја „случајева“ за које стручњаци трибунала воде обдукциони протокол (3.568), добијамо цифру од 1.985 различите комплетности, што се у прихватљивим оквирима поклапа са резултатима наше контролне анализе

са ослонцем на бутне кости, која нам је дала мерни опсег од укупно између 1.919 и 1.923 усмрћених особа у масовним гробницама које су везане за Сребреницу.

Масовне гробнице	Десна бутна кост	Лева бутна кост	Фрагмент кости
Липље	131	131	4
Равнице	221	224	1
Глогова	275	273	2
Чанчари цеста	233	240	3
Козлук	318	315	0
Хоџићи цеста	155	156	2
Церска	146	146	0
Нова Касаба	56	56	0
Лажете	110	110	0
Пилица	115	115	0
Зелени Јадар	116	113	1
Брана	31	32	15
Коњевић Поље	12	12	0
Укупан број бутних костију	1919	1923	28

Симић Љубиша

АНАЛИЗА АУТОПСИЈСКИХ ИЗВЕШТАЈА СТРУЧЊАКА МКТБЈ О РЕЗУЛТАТИМА ЕКСХУМАЦИЈА МАСОВНИХ ГРОБНИЦА СРЕБРЕНИЦЕ

Обављена је опсежна анализа око 30.000 страница судско-медицинских обдукционих записа који представљају не главни, већ једини, материјални доказ злочина у Сребреници који је Тужилаштво МКТБЈ предочило током процеса пред Хашким трибуналом. На основу те претраге, утврђује се да се у доказном материјалу Тужилаштва налази мање од 2.000 усмрћених особа, од којих у само око 655 случајева показују образац повреда који би се могли уклопити у хипотезу о стрељању, мада су

и те повреде могле настати на други начин. Први крупан закључак до којег се долази јесте да, иако се каже да се доказни материјал Тужилаштва састоји од 3.658 „случајева“, то није једнако 3.658 ексхумираних тела. Када се ти „случајеви“ подвргну подробнијој анализи, испада да у 44 одсто, или у 1.583 расположивих аутопсијских извештаја МКТБЈ, не само да није било ништа налик на целовито људско тело, на основу чега би било могуће извући било какав одржив форензички закључак, већ да се велики број таквих „случајева“ састоји само од фрагмента тела, често само једне кости, што уопште не дозвољава извлачење форензичких закључака било какве врсте. Заправо, чак и форензички стручњаци Тужилаштва МКТБЈ признају да у 92,4 одсто оваквих аутопсијских извештаја, који се односе само на делове тела, узрок смрти није било могуће утврдити.

Анализа др Симића такође показује да чак и мало више од 50 одсто ексхумираних посмртних остатака, који дозвољавају могућност извођења макаквих форензичких закључака, представљају сложену слику која не иде обавезно у прилог тезама Тужилаштва. Приказује се пресек образаца рањавања и констатује се да многи случајеви јасно указују на то да је узрок смрти морало бити борбено дејство, а не стрељање. Ако саберемо жртве пронађене са повезима и лигатурама (422) и жртве са ранама само од метка или фрагмената метка (655), збир жртава чије би се стање и образац повреда у тренутку ексхумације могли уклопити у теорију о стрељању износи 1.097. То је мање од једне трећине „случајева“ из форензичког доказног материјала Тужилаштва МКТБЈ и далеко је испод званичне цифре од 8.000 стрељаних у Сребреници.

Др Симић је такође извео и контролну анализу, која је имала за циљ да се утврди укупан број жртава у 13 ексхумираних сребреничких масовних гробница, без обзира на присуство других релевантних фактора. Метод за који се др Симић определио био је једноставан: пребројати десне и леве бедрене кости, зато што су оне најчвршћи део људског скелета. Када се упаре, бедрене кости нам дају збир од нешто мање од 2.000 жртава (1.919), што је око 6.000 испод цифре од 8.000 која се мора убедљиво документовати да се званична верзија сребреничких догађаја не би урушила.